

venir directament d'Orient, i en tot cas és visible que no ve del germànic); angl. *popinjay*, i abans *papejay*, des de la 2.ª meitat del S. XIV.

El conjunt es pot interpretar com s'ha indicat a dalt, suposant una importació oriental, si bé descartant una entrada pel conducte corrent dels arabismes per la via de l'àrab magrebí i hispànic. Probablement mitjançant importacions per mar, i amb propagació europea a base dels fabularis i bestiaris occitans i circum-occitans, i de les senyories llevantines subsegüents a les Croades. La consciència que els sarraïns pronunciaven *b* o *bb* en lloc de la *p* romànica, fornida ja, per ultracorrecció, una base a l'etimologia popular, que hi veié el nom d'ocell romànic *gai* (oc. = cat. *GAIG*, fr. *jai/geai*) i l'element romànic *pap-*, sigui pels menjars especials requerits per l'animal (fàcilment emmetzinable), sigui pel seu incansable «predicar», des d'un lloc comparat burlescament a una trona.

DERIV.: *Papagaia*. *Apapagallat*.

1 Ja a mj. S. XVIII en el romanç «pedagògic» de Carles Ros, en el sentit de «parlar sense sentit»: «lo que als chics se ve a mostrar, / en lo llegir i l'escriure, / és sols com lo *papagall*», v. 374.

Papai, V. *pap* i *papa*

PAPAIA, mot indígena americà, d'un llenguatge de la zona del Mar Caribe. □ 1.ª doc.: en cast. d'Amèrica, 1535 (DCEC/DECH).

DERIV.: *Papaier*. *Papaïàcies*.

Papag, V. *pap* *Papal*, V. *papa* *Papalina*, V. *papa* *Papalomeo*, V. *palpar*

PAPALLONA, 'insecte lepidòpter', abans generalment PAPALLÓ, del ll. PAPĪLĪO, -ŌNIS, id.; el mateix mot llatí s'aplicà a la tenda de campanya, per comparació dels tendals de la tenda, agitats pel vent, amb les ales d'una papallona, i en aquest sentit esdevingué *pabelló* o *papalló* en català antic, on la -p- entre vocals en part es canvià en -b- segons la norma de fonètica històrica; norma que, quan el mot designava l'insecte, deixà d'aplicar-se, per un sentiment de reduplicació de la consonant, provocat pel moviment papallonejant de les ales del lepidòpter. □ 1.ª doc.: *papalló*, S. XIII; *papallona*, S. XIX, i en la variant *pa(r)pallola* ja es troba en el S. XIV.

«L'armità dix a Fèlix que un verme de què-s fa la seda, significa resurrecció: car aquell verme mor; e com és mort, ix de ell un *papelló* qui engendre un verme semblant --- al verme d'on és exit lo *papelló* viu; — hon, si natura ha en lo verme virtut que --- ix *papelló* viu ---, quant més Déus pot, de pols qui sia estada --- hom, resucitar cors de hom», Lluïl (*Merav.*, NCL. IV, 264.12). «Molt affigit / --- / d'aquests pubils / --- / qui com ocells / passen chillant / --- / girant redons, / e tot lo jorn / rodent entorn / del cremalló, / com *papalló*, / fins que s'hi cremen», JRoig (*Spill*, v. 204). «Axi ·n pren al envejós com als fadrins qui encalsen *papallons*, que dementre que·ls segueixen,

cauen en les fosses», *Doctrina Moral* d'En Pacs, mallorquí, S. xv.

La variant masculina *papalló* restà dominant, i fins general, fins a data bastant moderna; encara que el poc interès que solien mostrar pels éssers humils els literats i la gent poderosa, fa que la lexicografia ens doni informació deficient de tals coses (manca tota forma del mot en els diccs. d'Aversó i Busa-N.); «CUCS DE SEDA: hix una palometa ---; lo *papalló* o palometa que hix: bombylis», «*papalló*: papilio, -onis; *papalló* que-s crema a la llum: pyrausta», OPou (*TbPu.*, 324, 89); el masculí és encara la forma registrada pel DTo., Lacav. i Belv.: cal esperar fins al Lab., 1840, per veure preferir *papallona*.

En el P. Val. segueix el masculí com a forma dominant, si no única: «*papalló*: pavellón y la mariposa», CRos, 1764 (177), id. Sanelo (112v2) i Escrig 1851; *Cova i Font del Papalló*, entre el terme de Barx (*papa*) i el de Gandia (on pron. *parpaló*, 1962) —la famosa, excavada amb sensorials resultats per Bosch i Pericot— també el menorquí FebrCard. («*papaio*: palomilla, *papilio*; *papaio de llum*: mariposa, *pyrausta*); mall. «*papayona*: mariposa; <*pap*> *pintada*: vambara al costat de «*papayó*: insecto volátil; <*pap*> *de blat*, *ordi* etc.: palomica», DFgra.; el DAmen. reserva per al paràsit del gra, *papayó*, i fora d'això els admet tots dos. Griera (VKR I, 317) en el domini ross. registra *perpinjol* a Elna, *perpellol* a Vallespir (Serrallonga), *perpellona* en el Capcir (Formiguera, VKR I, 317). A les Illes jo sento en general el fem. *papəónə* a Sóller (1953), *pəpəónə* a Lluçmajor (1964), eiv. «*pepeyona*: mariposa» (PzCabr.).

En tot el català central el triomf del femení és complet i deu ser cosa ja antiga; comprenent-hi usos especials: teixits (BDC IV, 129), llenguatge arrufianat (jugadors, BDC VII, 16, 47). General en la literatura de la Renaix.: cap a 1860, Víctor Balaguer, amb retòrica menys freda que no acostumava, potser mogut pel retorn a la pàtria: «Oh l'àngel de mos somnis --- / que'l camí de ma vida il·luminaves / en jorns de febre ja passats; oh torna / --- / altra volta per tu, com fou un dia / --- / y sia entorn ta flama / *papallona* d'amor la vida mia / --- / torna a ton buc, treballadora abella, / hi ha mel encara en lo meu cor ---» (*Al tornar-la a veure*); «los arbres, ajupits sobre les ones, / foren arcades de fullatge y ponts, / deixant caure ses flors com *papallones*, / que a posar-se devallen a sos fronts», *Canigó* III, 33c; aplicat figuradament a homes brillants i d'instints, en el fons, lleugers o frívols, *La Papallona*, és el títol de dos caps de brot de la nostra literatura moderna, la gran novel·leta de NOLLER (1883) i un bell drama de Pous i Pagès (1920).

D'una variant *-ola* ja trobem antecedents d'E. Mj. «Garlandes ab *papa<l>loles*», sens dubte com a motiu ornamental, assenyala l'InvLC en un doc. ross. de 1363, i avui *pampallola* com a forma ross.; en el dicc. de rims de JMarc el caràcter dels mots amb què l'agrupa fa pensar que es tracta també del volàtil: *parpayola* posa el ms. B, i *perpellola* el preferit per Griera, agrupant-lo en rima amb *mu<s>sola*, *tovallola*, *escola*,